

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 11 iyun (Çərşənbə günü) tarixli 201-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

AZƏRBAYCAN

VƏTƏNDAŞLAR!

Denikin gəlir.

Bizim cavan və hələ möhkəm kök atmamış Azərbaycanımızı yıxmaq və yenə də ırəlili kimi bizi istib-dad və qulluq zənciri altına cəkmək istəyir.

Əlbəttə, hürryyət və istiqlaliyyətini sevan heç bir nəfər Denikin ordusunun Azərbaycana ayaq basmasına razı olmayacaq. Bu məsələdə Azərbaycanda yaşayan bütün millətlərin demokratiyası [xalqı] hamraydır.

Vətəndaşlar! Vətən övladının Denikin əleyhinə müharibəyə hazır olduğunu göstərmək üçün bu iyun ayının 13-də cümə günü mədən dairələrində və Bakıda saat 11-də ümumi tətil və nümayiş olacaq. Nümayişlərin vaxt və yerləri barəsində türkə və rusca qəzetələrdə məlumat veriləcəkdir. Qəzetələri oxumalı.

*Türk Ədəmi-Markəziyyət fırqəsi
“Müsavat”ın Markəzi Komitəsi*

**BAKİ İCTİMAİ YIGINCAQ
“OBŞESTVENNI SOBRANIYA”SI**

Bu gün həziran [iyun] ayının 11-də 19-19-[cu ildə] Bakı Obşestvenni Sobraniyası namizədlər siyahısı səsə qoyulacaqdır. Sobraniyanın nizamnaməsinin 14-cü maddəsinə görə, namizədlərin bu gün Sobraniyaya gəlməyə ixtiyarları yoxdur.

T-148

DAĞISTANA DAİR

Dağıstanın Könüllü ordu işğalından qabaq nə halda olduğunu təsvir edən bu aşağıdakı məqaləni böyük bir əhəmiyyətinə görə tamamilə alıb hökumətin və Parlamentin da nəzar-diaqqatın bu məqaləyə cəlb edirik:

**Kətmül-həqq min xəyanətli-xalq
Müqəssir kimdir?**

Bu günlərdə Şimali Qafqaziya Cümhuriyyətinin siyasi vəziyyətində olan tağayvır və təbəddüldən [dəyişikli və başqalaşmadan] dolayı Dağıstan vilayətinin müsəl-manları müqəssirmi yaxud deyilmi? Deyilsə, kimdir müqəssir? Bu suala cavab vermədən əvvəl, bir az tarixi vəqayədən [hadisələrdən] bəhs edəlim. İşbu tarixi vəqələri bittafəkkür [düşünərkən] oxuyanlara məzkur [deyilən] sualın cavabı hasil olar, zənnindəyiz.

Keçən sənə may ayında Şimali Qafqaziya müsəlman-ları kendi müəxəssələri [nümayəndələri] vasitəsilə elanı-istiqlaliyyət etdilər. Bu zamanlarda Şimali Qafqaziyanın Dağıstandan başqa vilayətlərin[in] qismi-əzəmi [çox hissəsi] bütöbün bolşeviklərin təhti-istilasından [istilası altında] idi. Dağıstanda isə qismi-əzəmi İmam Nəcməddinə və qismi-əşğəri [kiçik hissəsi] bolşeviklərə tabe idi. Və digər bir qismi də kendi-kəndini mühafizə və idarə edirdi. Bu halat [Lazar] Bıçeraxovun zamanına qədər davam etdi. Bıçeraxov Dağıstandakı bolşeviklərə qalib gələrək Dağıstanın bolşeviklərə tabe olan qismini iskat etdi [sussurdul].

Bıçeraxovdan sonra türklər gəldiyi vaxt bolşeviklər qətiyyəvən mayus olaraq başlarını dişariyə çıxarmadılar və böyük xof və əndişəyə düşdülər. Türklər dəxi Dağıstan vilayətindən başqa vilayətləri bolşeviklərdən təmi-zləməyə müvəffəq olmadın, övdətə [qayıtmağa] məcbur oldular. Türklər övdət etdikdən sonra Şimali Qafqa ziya müsəlmənləri üçün yeni hökumət təşkil olundu. Bu hökumətin zamanında dəxi Dağıstan bolşevikləri və bütün müfsidləri [fitnəkarları] xof və əndişəyə düşərək hökumətə itaat göstərməkdən başqa əlində heç bir taqət qalmamışdı və hökumətin bütün əvəmir və nəvəhisəni itməmə [amirlərini və qadqalarını yerinə yetirməyə] hazır idi. Lakin, məttəaəssüf [taəssüf ki], hökumət əsla fəaliyyətdə bulunmadı. Kəndi aralarında münəqışə və mübahisədən başqa heç bir təşəbbüsdə bulunmadı. Ümmənin müfsidlər və xüsusən bolşeviklər gördülər ki, hökumət onlara heç bir cəhətdən mane olmayacaq. Yavaşı-yavaşı gəzləmiş başlarını dişariyə çıxarmağa başladılar. Hər yerdə qətl, sirqət [oğurluq] və sairə çox oldu. Bir tərəfdən də bolşeviklər hökumət və istiqlalın əleyhinə əməliyyatda bulunmağa başladılar. Hökumətə bu işlərin həpsi açıq idi. Hökumətin təşəb-büsü ancaq “rica ediniz, yapmayınız” deyə məktub yaz-maqdan ibarət oldu. Buna deməkəndi üsulu deyə təs-miyə etdi [ladlandırıldı]. Qorxu cənnətdən çıxmış dəyəv babalar sözünü bilkülliyyə [tamamilə] unuttu. Hökutin ricasına müfsidlər əhəmiyyət vermədilər. Ricadan başqa müaxizə [sorgu-sual, məzəmmət] olmayacağıni qətiyyəvən bildirdi. Fitnə və fəsadlıq bütün Dağıstani istila etdi. Hatta bir köydən digər köyə getmək və bir yerdən başqa yərə məl gəndərmək mühal [çətin; mümkün] oldu. Bolşeviklər isə açıqcasına işləməyə başladılar. Hökumət deyil, hətta avamlar da bunu bilirdi. Hökumət bunlara da rica etdi. Fəqət hökumətin ricasından bolse-viklərin parəsi qalib gəlirdi. Hökumət 500 nəfər əsgəri hazırlaya bilmədiyi halda, onlar 7-8 min nəfər əsgər hazırladı. Hökumət bunu da bilirdi. Təsviqat və təbliğat isə hökumət tərəfindən çox az oldu. Mətbuat vasitəsilə kifayət etmək istədi. Avam, mətbuatdan istifadə etməyəcəyini bilmədi. Hətta Dağıstan alimləri belə hökumət işlərindən bütöbün bixəbər qalmışdılar. Və bir qac dəfə Teymurxan suraya gələrək hökumətdən istiza-hətdə bulunurdular [izahat tələb edirdilər]. İşin haqiqə-tini bildikdən sonra “Aman ədl [adəlat], aman nizam, biz müavinətə [köməyə] hazırız” deyirdilər. Hökumətin hali kəməkan, bilatəğayyır [olduğu kimi, dəyişmədən] qalırdı. Dağıstan əhvalatı böylə oldu.

Şimdi şimaldan bir az bəhs edəlim. Çərkəz, kabartay [kabardin], qaraçay, noqay əvvəla bolşeviklərə sonra

Könüllü ordunun təhti-istilasında [istilası altında] qaldılar və ən doğrusu, qalmaq məcburiyyətində bulun-dular. Bu qüvvətlərə qarşı müqabilə etmək onlar üçün mümkün deyildi. Hökumət onları və onlar hökuməti tanımaq və arasında sıxı irtibat [rabita] olmaq fəvqəl-hədd [həddən artıq] müşkül idi. İnqışlarla hökumətin arasında az olsa da, bir qədər irtibat var idi. İnqışlar o vaxt bolşeviklərə bərabər çalışırdılar və siyasətnə öylə yapmaq vacib olduğunu söyləyirdilər. Çəçenistanda da bir qədər bolşeviklər var idi, fəqət çox zəif və aciz idilər.

Çəçenistanla Dağıstan arasında sıxı və haqiqi irtibat o zaman mümkün idi. Fəqət hökumətin fəaliyyətsi-ziliyindənmi, yaxud çəçenlərin ədəmi-itəatındanmi [itaətsizliyindənmi] bu da olmadı. Yanvar ayında Dağıstan Məclisi-Məbusanı toplandıqı vaxt Çəçenistan-də intixabatı [seçkiləri] icra etmək üçün oraya mürəxəs [nümayəndə] göndərildi. Çəçenistan qurultayında toplanmış mürəxəsslər rədd cavab verdilər. Biz Dağıstan Hökuməti tanımayırıq, onlarla əlaqəmiş yoxdur və məbusları göndərməyiz dedilər. Mürəxəs Teymurxanşuraya övdət etdikdə dağıstanlılara bunu açıqcasına söylədi. Bu iş müfəttirlərin [fitnəkarların] say və itcihadındanmi [çalışmasındanmi], yaxud əhalinin Dağıstan hökuməti tanımaq istəmədiyindənmi oldu, bilməyirik. Fəqət dağıstanlıların qəlbələrində böyük sui-təsir hasil oldu. Bir qac gündən sonra Könüllü ordu inqışlarla müharibə başladı. İnqışlar ədəmi-isti-taətdindən [gücsüzlüyündən] və müavinətsiz qalmağın-dan itaətə məcbur oldu.

İnqışlarla olan müharibə bitdikdən sonra Denikinin əsgəri Çəçenistana mütvəccihən [üz tutaraq] hərəkət etdi. O zaman Qroznını mühafizə etmək üçün hökumət Dağıstan Süvari Alayını oraya göndərdi. Çəçenistana vardıqda, Çəçenistan əhalisi bunlara sui-nəzərlə baxdı. Hətta bunları silahdan təcrid etmək xəyalına belə düşdü. Ehtimal ki, bu da müfəttirlərin səyi sayəsində oldu. O halda Könüllü ordu Qroznını zəbt etdi. Dağıstan alayçı Çəçenistan köylərində qalmaq məcburiyyətində bulundu. Alay ilə çəçenlərin arasında bürudat [soyuqluq] ziyadələşdi. Alay Xasayvurt qəzasına övdət etməyə məcbur oldu. Könüllü ordu Qroznını zəbt etdikdən sonra raisi-hökumət Çəçenistana zəbt etdi. O zaman çəçenlər hökuməti tanımağa başladı və kəndi aralarında bir məclis əqd edərk [məclis quraraq] Məclisi-Məbusana məbusları göndərdi. Raisi-hökumət və Çəçenistan məbusları Dağıstana gəldilər. Raisi-hökumət Məclisi-Məbusanda Çəçenistan əhvalatından bəyanatda bulunaraq: “Çəçenlər kazaklarla müharibə edəcəklər. Çəçenlərin insan cəhətdindən Dağıstana ehtiy-acı yox və olmayacaq. Fəqət silaha və zabitanə [zabitlərə] ehtiyacı vardır. Onlar da hökumətin əlində hazır, göndəracayı” dedi.

Bir qac gün böylə keçdikdən sonra Çəçenistanın on qaryəsindən [kəndindən] rəsmi surətdə hökumətə və Məclisi-Məbusana bildirildi ki, guya onlar müharibə yapmayacaqlar və Könüllü ordu ilə sülh yapıdılar. O zaman Dağıstanda müəlləm [təlim almış] əsgər çox az idi. Lakin bu əsgərin bir miqdarını və bir qac zabitanı alati-hərbiyyə [hərb alətləri, silahlar] ilə bərabər hökumət Çəçenistana göndərdi. Hər nədən olursa-olsun, bunlar da çəçenlərə yola getmədi. Axırda iş o dərəcəyə münəc oldu [çatdı] ki, çəçenlər bunları silah-dan təcrid etdilər. Bu vəqədə iki tərəfin həkisi mayub [nöqsanlı] və həkisi qeyri-mayub [nöqsansız], burada mövzuvi-bəhs [mübahisə mövzusu] etmək sədədinə [qəsdində] deyiliz. Fəqət burada nəzəri-etibara alınmalı bir şey varsa, o da zabitan arasında Dağıstan zabitan[in]dən başqa zabitan, hətta türk zabitanı belə olması və əsgəri silahdan təcrid etmək üçün çıxmış camaat arasında ağsaqqallıların bulunmasıdır. İşbu əsəba nəzəvən [bu səbəblərə görə], dağıstanlılar təəc-cüb etdilər və nə yapacağını bilməyərkə kəndilərini şaşırdılar.

İş fəna yerdə olduğunu bilən Məclisi-Məbusan əzələri [Parlament üzvləri] qəzalara və köylərə gedərək əhaliyə anlatmaq fikrində bulundular. Bunlar Teymurxanşuradan gedər-getməz dərhal hökumət istefa verdi. Bu mövcibi-heyrət [heyərt ediləsi] bir iş idi. Çünki əvvəla, bunların istefasını qəbul yaxud rədd etmək üçün kifayət qədərə əzəbl Teymurxanşurada qalmamışdı. Saniyan [ikincisi], bunlar bilirdilər ki, əzəlar Teymurxanşuradan gedəcəklər. Salisən [üçüncüsü], hökumət iki gün əvvəl istefa verməsinə heç bir mane yoxdu. Bunun nəticəsi nə oldu? Hökumətsiz qalmaq.

Xətrəli [təhlükəli] olmaq bəhanəsi ilə Məclisi-Məbusanın heyəti-rəyasəti qəzalara getmiş məbusları geriyyə dəvət etdi. Məbusların vəzifəsi yarımqıç bir halda qaldı. Fəqət yetişiyi yerlərdən gözəl cavablar gətirdilər və əhalinin hüsn-niyyyəti sarəhatən [açıq-aşkar] söylədilər. Bu zamanlarda hökumətin bilkülli-yyə təqətdindən düşməsinə görəv bolşeviklərin agen-tələri hökumət əleyhinə və Dağıstani Sovetski Rusiyaya ilhaq etmək [birləşdirmək] qəsdində ələnan [aşkar surətdə] çalışırdı. Hər yerdə fitnə-fəsadlıq ziyadələşdi. Hətta iş o yera münəc oldu [gəlib çatdı] ki, Xumtorkali qaryəsinə [kəndinə] bolşeviklərə nəsi-hət etmək üçün getmiş hökumət raisini vələ bolse-viklər tövqif etdilər [tutdular]. Bəziləri həbs etmək və bəziləri qətl etmək niyyətində bulundular. Lakin raisi-hökumətin məliyyətində [yanında] olan bir möhtərəm zətin təzərrösü [xahişi, yalvarması] ilə onu xilas etdilər. Hökumət bu zamanda da sükut etdi. Dağıstanda bolşevizmanın intişarından [yayılmasın-dan] ehtiyat edən Müttəfiqlər əsgərinin komandanı bir qac dəfə hökumətə müraciət edərək bolşevizma ilə mübarizə etməsini təvəqqe etdi. Hökumət bu gün, yarın dedi, əlindən heç bir şey çıxmadı.

Bir dəfə Məclisi-Məbusanda hökumət raisi Müttəfiqlər tərəfindən göndərilmiş teleqrafı oxudu. Teleqrafda Dağıstan Şimali Qafqaziyaya hesab olmay-a-cağı və Dağıstana Denikin əsgəri gəlməyəcəyi bəyan edilmişdi.

Məbuslardan birisi hökumətə sual verib:

– Denikin əsgərinin Dağıstana gəlməməsi müvəqqə-timi, yaxud heç bir zamanda da gəlməyəcəkmi? Bu xüsusda Müttəfiqlərin fikri məlummu? – dedi.

Hökumət cavabən:

– Biz Müttəfiqlərə bu sualı verdik. Onlar “Dağıstanda bolşevizma və ya anarşizma olmazsa, Denikin əsgəri Dağıstana gəlməyəcək. Əgər olarsa, yal-nız onlar deyil, biz də gələcəyiz.” deyirdərdi – dedi.

Məbuslar:

– Dağıstanda bolşevizma və anarşizma müntəşir olması [yayılması] hökumətə məlum, öylə olduqda nə üçün hökumət buna müqabilə etməyir? – dedikdə;

Hökumət cavabən:

– Biz bolşevizma ilə müharibə etməyəcəyiz, çünki Amerika bolşevizma ilə müharibə etməyir. İngiltərə dəxi bolşevik komissarlarla müxəbirədə [əlaqədə] bulunur. Bakıda bolşevizmadan maəda [başqa] bolşeviklərin qəzetəsi dəxi var. İngilislər onlara heç bir söz söyləməyir – dedi.

Məbuslar:

– Bolşevizma fikrində bulunan əşxasla [şəxslərlə] müharibə etmək və onları həbs etmək məqsədimizdir. Fəqət hökumət və istiqlalın əleyhinə çalışan hər kim olursa-olsun, bunlardan hökumətin qafil olmamasını tələb ediriz – dedi.

Məclisi-Məbusanın da bu tələbi də başqaları kimi kağız üzərində qaldı. Hasilii, anarşizma ziyadələşdi. Dağıstanlılar kəndi aralarında müharibə başladılar. Hər tərəfdən Teymurxanşuraya hücum etməyə hazırlandılar. Axırda hökumət kəndi aczini [əcizliyini] izhar etdi və iste-faya çıxdı. Məclisi-Məbusan hökumət təşkilini general [Mikayil] Xəlilova təfəviz etdi [tapşırdı, ona vəkalət verdi]. Yeni hökumətin baş günlərində siyasət dəyişildi. Könüllü ordu Şamilqalaya [Mahaqqalaya] və Dərbəndə gəldi.

Şimdi baxınız Dağıstan əhalisinin bu işlərdə bir təqşiri varmıdır? Xayır. Xayır. Min dəfə xayır. Dağıstan əhalisi kəndi qeyrat və cəsəratini qəib etməmişlər və etməyəcəklər. Fəqət başsız quyruq iş görəmməz.

Buraya qədər yazdıgımız tarixi və haqiqi vəqəələrdən məqəllənin başındakı suallara cavab hasil olar zənnindəyiz. Cavab bir az da sərih olmaq üçün bir-iki söz daha əlavə edəcəyiz. Müqəssir, əvvəla, müfsidlər və müfəttirlər [araqarşıçılar və fitnəkarlar], saniyəv [ikincisi], bolşevik parəsi ilə Dağıstan əfkəri-amməsini təşvişə iqa etmiş [Dağıstan ictimaiyyəti təşvişə salmış] olan bolşevik acəntələri, salisən [üçüncüsü], rəyasətdə bulunub da əlində qüdrət var ikan bu fəsadlıq məhv etmək üçün çalışımış mönəvvər zəvətdir [ziyalı şəxs-lərdir]. Təqşirin böyüyü bunların həkisindəndir? Bunun cavabı qarein əfəndilərə [oxuculara] məfruzdur [vacib-dir].

Ehtimal ki, qare[in] əfəndilər yenə sualan:

– Hökumət Məclisi-Məbusanın təhti-ixtiyarındadır [təbəçiliyindədir]. Məclisi-Məbusan nə üçün qafil oldu? – deyəcəklər.

Biz cavabən:

– Əvət, hökumət Məclisi-Məbusanın təhti-ixtiyarın-da, fəqət bütün rəyasətdə müstəhəq olan [layiq; haqqı çətan] zəvat [şəxslər] kəndi aralarında münəqışə və münəziə [mübahisə] ilə məşğul olmaq və onların əfkərində olan ədəmi-itithad [fikirlərinə birlik olma-ması] Məclisi-Məbusanı təciz etdi [əciz hala qoydu] – deyəcəyiz.

Qəzetəmizin üçüncü ədədində: “Hökumət ricali [adamları] qəhətliviyyə mübtəalayız” demişdik. Əgər bizdə bu qəhətlilə olmamış olsaydı, o zaman Məclisi-Məbusanı təyib etmək [qüsurlu görmək] haqlı olardı.

Məclisi-Məbusanın çağırması və bağırması hökumətə təsir etmədi. Məclisi-Məbusan hökumətdən mayus olaraq dağıstanlıların məqsədi-əslişi [əsil məqsə-di] olan Azərbaycanla müttəhidən [birgə] bir Məclisi-Məbusan və bir hökumət təşkil etmək qəsdinə düşdü. Buna da şimaldan gələn məbusların və rəyasətdə bulu-nanların bəziləri əhəmiyyət verməməkdən maəda [əlavə], mümanizədə bulunurdular [mane olurdular].

Şimali Qafqaziya Cümhuriyyətinin hali fənalığına başqa fırqa və tayfada əsla təqşir yoxdur deməyirik. Fəqət onların feilan müqəssir olması mühaqqəq [şübha-siz, doğru] deyildir deyiriz.

Hər halda, Dağıstan əhalisi təqşirdən altun kimi təmiz və xalisdir deməklə xətni-kəlam ediriz.

SÜLH ƏTRAFINDA

Lenin Kolçakla sülh edirmiş

Novocərkasskdan xəbər verirlər ki, əsgəri nəhiyə iclasında iyunun 1-də Müdafiə Komissiyası sədri Borodin bəyan etmişdir ki, ingilis simsiz teleqrafı bu məzmun-da qəyət maraqlı bir xəbər verir. Lenin admiral Kolçaka sülh təklif etmişdir. Hələlik cavab alınmamışdır.

Almaniya ticarət gəmiləri

Lion - Almaniyanın ticarət gəmiləri məsələsi ən mühüm məsələlərdən birisidir. Hərgah Almaniyanın ticarət flotu olmazsa, o zaman özünün mallarını satma-maz və təzminatı-hərbiyyə vermək üçün para qazanma-maz. Müttəfiqlər hiss edirlər ki, özlərinin mənəfiyyəi nam-inə müəyyən miqdarda ticarət gəmilərini Almaniyyaya verməlidirlər. Bundan əlavə, Almaniyyaya bütün cahan ilə ticarət əlaqəsini başlamağa müsaidə edilməlidir.

Çex-slavlar
Hal-hazırda Parisdə olan Boris Savinkov Sülh Konfransına özü tərəfindən hazırlanan məramnaməni təqdim etmişdir. Bu məramnamədən ümdə məqsəd Müttəfiqlərin hər b cəhətcə Rusiya işlərinə müdaxilə edilməsidir. Çex-Slav Cümhuriyyəti bu rəyə gəlmişdir ki, Rusiya olmadan onların cavan milləti də tərəqqi etmə-məz. Çex-slavlar bir qolordu [korpus] əsgər düzəltmişlər. Bunlar Rusiyanın könüllü hissələrinə qoşulurlar. Savinkovun bəyanatına görə, çex-slav və cənubi slav hissələrinin miqdarı Almaniyadan qayıdan Rusiya qoşunları ilə bərabər 200 min əsgər və 10 min zabıtdan ibarətdir. Savinkov əlavə edir ki, bu ordu Müttəfiqlərdən lazıml olan silah, top, aeroplan, tank və naqdi müavinət [pul yardımı] istəyir və bunların üzərində fransız gener-allarından bir komandan təyiniini xahiş edirlər.

Müharibə müqəssiri
Nauen - Almaniya sülh mürəxxəsələrinin [nüməyəndələrinin] notasında müharibə müqəssiri barəsində sözləşib denilir ki, müharibə müqəssirlərinin kim olduğu məsələsini ancaq bitərəf bir məhkəmə təyin edə bilər ki, bunu da hər iki tərəfin nümayəndəsindən ibarət olan məhkəmə edə bilər.

QƏZETƏLƏRDƏN

İzmirdə üsyan
Bu günlərdə İstanbuldan gəlmiş əcnəbi heyətin nümayəndəsi xəbər verir ki, bu günlərdə İzmirdə türklər yunanlara qarşı üsyan qalxmışlardır. Bu üsyan nəticəsi olaraq orada olan yunanırlar qətləim edilmişlərdir. Məlum olduğu üzrə yunanılar Sülh Konfransından İzmiri istila etmək üçün mandat alaraq, İzmirə desant qoşun çıxarmaq istəmişlər. Birinci yunan dəstəsi yunan zabıtlarının müşayiəti ilə İzmir iskaləsinə [limanına] çıx-maq istərkan oraya cəm edilmiş olan türklərin arasından bir türk zabiti çıxaraq yunan qoşunları üzərinə bir bomba buraxmışdır. Bombanın partlayışından türk zabiti özü də parça-parça olub və bütün yunan dəstəsi məhv edilmişdir. Bomba atmaq nəticəsi olaraq bütün türklər üsyan qalxmışlardır. Bütün yunan məhəllələri həman gün dağıdılıb yunan əhalisi qətləim edilmişlərdir. Eyni zamanda müsəlmanlar türk zabıtlarının təhti-idarəsində [idarəsi altında] İzmir iskaləsinə çıxmaq istəyən yunan-lara hücum etmişlərdir. Bu əhval öylə ciddiyyət kəsb etmişdir [qazanmışdır] ki, yunan istila qoşunlarının raisi müvəqqətn istiladan vəz kəcməyə əmr vermişdir. Nəhayət, qoşun çıxarmağı tərk etmişdir.

Dağıstanda üsyan başlanmış
Şamilərlə tarixdə böyük bir mövqə ehraz etmiş [qazanmış] Dağıstanın azadə qərtalları [Mikayil] Xəlilov kimi xainlərən vətənfürsluğu [vətən xainliyi, satqınlığı] ilə sakit qalmayıb, azadə Dağıstanın azadə oğulları olduğunu isbatə qalxmışcaqlarına ümidimiz bərkəməl idi. İştə, dün Teymurxanşuradan qaçıb Bakıya varid olan-lar [gəlanların] rəvayətində görə, Dağıstanın hər tərəfində böyük üsyan çətləri [dəstələri] hazırlanıv və bu günlər Teymurxanşura üzərinə yürüş başlanacaqdır. Həyəcana düşmüş əhali dağılara və Azərbaycan tərəfə ailələrini götürüb qaçmaddırlar. General Xəlilovun xənsəsi üsyançılar tərəfindən əhatə edilib güllə-boran edilmişdir. Xəlilov gizlənməklə yaxasını ölümdən qurtara bilməmişdir. Çəçenistanda dəxi üsyan bayrağı qaldırıldığı mövsuq [etibarlı] mənbələrdən rəvayət edilməmədir.

DENİKİNƏ QARŞI

Denikin hayduclarının [quldurlarının] Dağıstani işğal və Dərbəndə yetişmələri xəbarı Qubada alınar-alınmaz bir çox işlərdə fəvqəladə məharət və bacarıq göstərmiş olan qaımmaqçam [qaza raisi] [Əmir] xan Xoyski bu dəfə də kəndisinin layiqli bir məmur, sədiq bir vətən və millət əşiqi olduğunu isbat etdi. Böylə ki, bir taqım alçaqların dəsisəsi [hiyləsi] ilə həyəcana düşmüş zəifül-qəblələri [ürəyi zəifləri] dəmir nüfuzu ilə təskin etdiyi kimi, gəce-leyin qəzanın hər tərəfinə əmrnamələr göndərərək düşməni dəf edə biləcək qədər müəssəl [silahlı] vətən igidlərindən sərhəd boyuna toplanmasını da müvəffəq olmuşdur. Miralaylıq [polkovniklik] rütbasına nail olmuş, fənni-hərbə kamalına aşına bu cavan zabitimiz ordu-muz vürüdüna [gəlişinə] kimi hər ehtimala qarşı hazırlıqlar yapıb düşmən hücumunu püşkürdəcək hərbi təd-birlər də ittixaz etmiş [tədbirlər görmüş] imiş.

Rəvayətlərə görə, Dəvəçi ətrafından tutmuş ta sərhədimizə qədər toplanan könüllülərin miqdarı (jcan imiş. Xoyski əfəndi bu qədərə də ıktifa [kifayət] etməyib, hərbi işləri şahiblərinə, yəni ordumuz ərkanına [qərarəqə bətilərinə] tapşırırdıqdan sonra da uyqu və istirahəti kəndisinə haram edib, bütün vaxtı gecəli-gündüzlü əsgəri işlərə həsr etməkdə davam edir.

Mən bu adama inan deyil, bir parça hümmət, həmiyyət və enerjiyə kasılmış millət mühibbi [millətin sevan] və vətən əşiqi desəm, mübaliğə etməmiş olaram. Və bu sözlərimin doğru olmasını Qubanı təşfir buyurduqları zaman Maarif naziri Camo bəy Həcinski və vali vakili Müseyib Axıncalı həzrətlərinin qaimmaqamın görmüş olduğu tədbirlərdən fəvqəladə məmnun və razı qaldıqlarını camaat içində bəyan etmələri və sevgili Hərbiyyə nazirimiz Səməd bəy Mehmandarov həzrətlərinin onlara dəfə məzkurun [adi çəki-lən şəxsin] əlini sıxaraq “Yaşa, Əmir xan. Var ol, Əmir xan!” deməsi və hissiniin tüğyənindən Əmir xan əfəndini öpərək göz yaşlarını ağ saqqalı üzərinə yuvarlatması isbat etsə gərəkdir.

Mən də böyük atamiz və qeyratlı generalımız Səməd bəy həzrətlərdən acizənə rica edərdim ki, bəndələrinə də izin versinlər ki, onlarla birlikdə səda-sadəyə verib “Çox yaşa, Əmir xan. Yaşa, sən də minlərcə yaşa, böyük

generalımız, namuslu qəhrəmanımız, sevimli Səməd bəyimiz. Yaşa, sən də yaşa və bütün qeyratlı vətən müdəfəllərimiz [müdafiəçilərimiz] də yaşasın!” deyəlim.

Əvət, əfəndilər, siz yaşayınız və biz də inanalım ki, nə qədər sizin kimi ətrafa hümmət və qeyrat əlovları saçan vulkan-misal [vulkan kimi] qəhrəmanlar yetir-məyə vətənimiz müstəiddir [qəbildir], içimizdə yanan vətən və millət ataşını şimalın heç bir buzlu ruzigarı söndürəmməz və üzəriniyə cəli [saxta] vasitələrlə soyuq qarlar yağdırb vətən və millətə olan ataşın məhəbbətimizi dondurmaq arzuyu-müfsidənəsində bulunan şimal ayları istimizə qarşı dayanammayıb əriyib də məhv olarlar.

H. R.

TÜRKÜSTANIN ƏHVALI

Sraqəgün Türküstandan gəlmiş bir nəfər itminanlı [inamli, etimadlı] tət Türküstan əhvalını böylə təsvir edir.

Türküstanda fəaliyyətdə bulunan Şura qoşunları qırğız, başqırd, tatar və otrış-macarlardan [avstriyalı və macarlardan] ibarətdir. Türkmanlar o qədər də müəv-inətdə bulunmayırlar. Zira miyanlarındə [aralarında] qəyət müfəttin əşxas [fitnəkar şəxslər] onları iğfal etməkdədir [yoldan çıxarmaqdadır]. Şura qoşunları başında Kazım bəy nam [adlı] bir türk durmaqdadır. Kazım çalışan bir zətdir. Onun sayəsində müntəzəm dövləti idarə və müntəzəm əsgəri hissələr mövcuddur.

Müşərünileyhədn [haqqında danışılan şəxsədn] başqa Hindistan müsəlmənləri arasında ən böyük nüfuzə malik Bərkəttulla nam bir zət də Türküstanda çalışmaqdadır. Onun fəaliyyəti və nüfuzu sayəsində Hindistan, Əfqanıstanda üsyan hərəkəti başlanmışdır.

MƏMLƏKƏTİMİZDƏ
ƏSGƏRLİK HƏYATI

Əsgərlik bilməməyin, vaxtilə əsgərlik məşəqqətinə və əsgərlik zəhmətinə vücudumuzu alışdırmamanın səbəbi ilə bu üzdn nə dərəcə müşkülət qarşısında və nəsil bir böhran və fəlakətlər içərisində bulundugumuzu bundan az zaman əvvəl keçirməkəldə olduğumuz müsi-bətlər, ani və nəgahani maruz qaldığımız hücumlar, keçirmiş olduğumuz vərtələr [təhlükələr] və atlanmış olduğumuz uçurumlu təhlükələr, işlə, əvvəlcə əsgərlik öyrənməmənin nəticəyi-vəxəmat[in]dən mütəhəssil sui-təsirin təvəllüd etdirdiyi məzaratını [qorxulu nəticəsindən əmələ gələn mənfi təsirin meydana çıxardığı zərərləri] bir çox dəfələr acı təcrübələr, zər-bələrə gördük. Fəqət bu görmüş olduğumuz acı təcrübələr bizim üçün eyi bir dərsi-ibrət və ciddi bir dəvəti-intibah oldu.

Təvəkkəli deyilmidir [boşuna deyil, səbəbsiz deyil] ki, millətimiz müqəddəratını əlinə alar-almaz ən böyük bir nöqsanlıq olan əsgərlik fənnindən məhrumiyyət illati [xəstəliyi] olduğu zətan əvvəldən da nəzəri-etibara alınmış və sonra da hər şeydən əvvəl millətimiz olanca məsəlisini [sayını] əsgərlik fənnini öyrənməyə həsr ilə və əlan [hal-hazırda] da sayına davam etməkdədir.

Su qədər deyə bilərik ki, bizim bu nöqsanlığımızdan mütvəəllid [əmələ gələn] sui-xəta yalnız ağıl və fikrim-izə, beyin və diməğimizə [şüürumiza] deyil, tam mənası ilə bütün əsəbimizə [əsəblərimizə] işlayıbrək və bundan da təlu edən [doğan] qəlayəndir [hayəcandır] ki, dünkü məqələmizdə ərz etmiş olduğumuz vəch ilə [ifadə etdirmiş kimi], 6-7 yaşındakı çoculağımızın və əsgər-liyə əlaqəsi olmayan bir çox əhəlimizin kəzəmlərə gedib təlim öyrənmələri və çoculağımızın gecə və gündüz soqaqlar[d]a [küçələrdə] əsgəri nümayişləri yap-maları millətimizdə əsgərlik həvəsinin nə dərəcədə təkəmmül əylədiyini göstərir, demişdik.

Buna əlavə da, bundan 2-3 ay əvvəl Gəncədən Bakıya vürud edən [gələn] 5-6 yüz kişilik bir qiteyi-əsgəriyyənin [hərbi hissənin] müvəsiləti [gəlib çatması] günü şəhərimizdə hökumətimiz tərəfindən əsgəriyyə məhza bir məziyyət [xüsusi bir üstünlük] verilərk üzrə millətimiz nəzərinə əsgərliyin ülvüyyət və qüdsiyyəti təbci və təqdis [ucaltmaq və müqə-dəsləşdirmək] xüsusundə vəpəlan o dəbədəb və şəşəli [tən-tənəli] mərasimi-istiqlaliyyətdə [qarşılaşma mərasimində] əhəlimizə və heç bir icbar, heç bir əmr və təklif yuqı bul-madığı halda, əsgər mühibbi [əsgər sevan], əsgər əşiqi, əsgər məftunu və eyni zamanda da millət və milliyyətinə sədiq və müfşiq bir möhtəram qəlbli əhəlimizin, ələlxüsus xanımlarımıznı o müntəzan [təntənəli] mərasimə iştirak etmələri xana və dükənlərin qapılarını qiymətdar xallar və böyük şəərəfli bayraqlarla təyinz etmələri [bəzəmələri]; ümumi cad-dələrdə minlərcə erkək və minlərcə xanımlarımızın səf-bəsteyi-əhtiram və ehtiramaları [hörmətlə cərgəyə düzülmələri] arasında, o matufeyi-pişi-ənzar və ənəzərləri qarşısında [onlara cəvrimiş nəzərləri qarşısında] növcəh [işə yeni başlamış] hökumətimizin yeni, gənc və qayır [qeyratlı] əsgərləri və sevimli şimalın rəsmi-keçid [parad] yapaqan erkəklərimizin sürəkli alqışları, xüsusilə xanımlarımızın, hər halda, Mart hadisəyi-alımasını dərxtar edərək [kədarli Mart hadisəsini yada salaraq], adətən, boyunları bükük bir vəziyyətdə, qəblələri yanq kimi görünüv bir mənəzə təşkil edən mayus bir çöhrədə, məsumə bir tövr və həzinə bir baxışla məmləkət və millətimizin ümidi-istiqlalı [gələcək ümidi], rifah və səadətimize ikməl edən [tamamlayan], əmnü əsayişimizin xadim və harisi olan [əmin-amanlıq və əsay-ışimizə xidmət ed

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 11 iyun (Çərşənbə günü) tarixli 201-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

Bu cəhəti əsgər qardaşlarımız daha ziyadə təqdir və təsdiq edəcəkdir. Hələ o günün axşamı ordumuzun ərkan, ümərə və zabitanı [qəragahı, komandirləri və zabitləri] ilə əsgərlərimizin şərafinə məmləkətimiz əşraf və mümayyizan və əkabiri [nüfuzlu, seçilmiş və böyük adamları] tərəfindən Klubda kəşidə edilən [verilən] ziyafətdə əsgərliyə yapılan hörməti unutmayaaraq söyləməklimiz də mübaliğəyə həml edilməyəcəkdir [mübaliğə sayılmayacaqdır], zənnindəyiz.

Həlbuki bizim əhalimiz və bizim xanımlarımız o vaxta qədər əsgər görməyən bir məxlۇq deyildi! Məməfih [bununla belə], əvvəlcə rusun o möhtəşəm orduların-dan maədə [başqa], inqilabdan sonra Bakıya müəzzəm [böyük] dövlətlərin orduları gəldi-getdi. Heç bir kim-sənin xəbəri, bəlkə, olmadı. Hənuz təşkil olunmuş və bir çox şeyləri də nöqsan dörd-beş yüz kişilik bir qüvvəyi-əsgəriyyəyə bu qədər səmimi bir təvəccöhi-nəzər və rəbt-i-qəlb ilə [mehriban baxış və ürəkdan bağlılıqla] ciddi bir təzimim ifasını icbar etdirən nədir? Qəlbdən, vicdandan tülu edən [doğan] həmiyyətdir. Və bu vəsilə ilə də vaxtında əsgərsizliyin acı təcrübələrinin varidi-xatir olmasdır [yaddan çıxmasıdır].

Səbiq hökumət zamanında rus istibdadı altında dörd-beş sənəlik hərbi-ümuminin şiddətli bədirləri [fələkatləri] arasında və Karpat dağlarında əhalimizin ta ki şü əsgərliyi öyrənmələrinin salaməti üçün rus ordusunda belə əsgərlik yapaıdıqlarına haqqı bir nədəmət [peşmançılıq] və böyük bir peşmanlıq gətir-mişlərdir. İdəreyi-səbiqədə [əvvəlki idarədə, əvvəlki rejimdə] əhalimizin əsgərə alınması üçün təklif vüqusunda [təklif meydana atıldıqda], millətimizə irəlida zühuru məlhuz olan [meydana çıxması nəzərdə tutulan] lüzum və əhəmiyyətinə binaən [əsasən] və netəkim də dəfaətlə [dəfələrlə] vüqu bulduğu kimi, mühtimizin böyük vətənpərvər və böyük millət və mi-lliyyətpərəstlərindən Hacı Zeynalabdin əfəndi cənabları əhalini əsgər yapdırmaq xüsusunda çalışaraq, içimizdən bəziləri bu fikri nəzəri-həqarətlə tələqqi edərək [hər-mətsizliklə qiymətləndirərkən], şimdî əhalimiz də Hacı Zeynalabdin əfəndinin bu işə dəlalət və təvəssütünü [rəhbərlik və vəsitiçiliyini] rədd etməklə böyük bir fürsəti zayə [puç] etmələri sırasında əllərini dilərinə vuraraq etiraf-i-nədəmət [peşmançılıqlarını etiraf] edirlər.

Bunları söyləməkdən məqsəd əsgərliyin nöqsanlıq maziyə, yəni keçmişdə olan bir şeydir ki, bu da bir xəta deməkdir.

Xətə təshih, nöqsan ikmal və zəyiat isə tələfi edilər [Səhvlər düzəldilməli, əskik olan şeylər tamamlanmalı, itkilərin isə yeri doldurulmalıdır].

İş orasındadır ki, bir millət xətasını, nöqsanını bilməli, bunları bilərsə, mazesini, halını, istiqbalını da [keçmişni, indisini və gələcəyini da] bilər.

Məsələn, mazidə [keçmişdə] uğramış olduğu bir fələkatə, halda və istiqbalda bir daha uğramamaq və yapmış olduğunu təkrar etdirməmək və o vaxtdan qalma nöqsanını ikmal və istiqbalda da lazımlı olacaq olan şeyi də halda ihtar etyəlmək [indi həzrləmə], əlhasil, bir millət üçün mazesini, halını, istiqbalını bilmək böyük bir nemət və böyük bir qurəmətdir. Böylə bir xis-lətə və bu dərəcə müləhizə və dənəndişəyə [uzaqgörən-liyə] malik olan bir millət heç bir vaxtda aldanmaz və zərər də çəkməz.

Əvvəlcə əsgərlik yapmamışıq, əvət! Şimdî əsgərlik yapmaq üçün hər bir vəsaitimiz mövcuddur. Əsgərə də ehtiyacımız vardır. Daxili-əsənə [yaşı düşün, müayyən yaş həddi daxilində olan], yəni əsgərliyi olan bir adama dəvət vüqusunda [çağırış gəldiyi zaman], kamali-xahişlə [böyük bir həvəslə] əsgər olması, müharibə etmək üçün əsgərlik öyrənməsi maziədeki nöqsanı halda ikmal və istiqbalda da hazırlanmaq deməkdir.

Məmləkətimizə əsgər yalnız təhlükəli zamanlarda deyil, hər daim lazımdır. Çünki müharibənin nə vaxt ola-cağı əvvəlcə məlum olmaz. Müharibənin zühuru anında əsgər cəm eyləmək, əsgər yetişdirmək də müşküldür. Məmləkətimizin irəlida ani və nəgahəni olaraq bir təh-lükəyə düşəndə ordumuzun əsgərliklə olan nəvaqisini ikmal [nöqsanlarını aradan qaldırmaq] xüsusunda vüqusu məlhuz olan müşküləta məhəl qalmamaq [mey-dana gələ biləcək çətinliklərə yer qalmamaq] üzrə ümu-mumuz silah başına qoşaraq bir milləti-müselləhə [silahlənmiş bir millət] olmalıyız.

Şimdiki hala nəzərən məmləkətimizin idareyi-həy-atının davamı-bəqası [əbədi olması] və atimizin [gələcəyimizin] də təmini üçün, hər halda, bizim də bir milləti-müselləhə olmağımız lazımdır. Bunun da əsəbabi [səbəbləri] isə; xidməti-əsgəriyyə [hərbi xidmət] dörd sinifə təqsim edilmişdir [bölinmişdir]: nizamiyyə, ehtiyat, rədif, bir də müstəhfiz sinifləridir ki, bunlardan nizamiyyə gərək həzəri [aşayış], yəni müharibənin qeyri zamanlarında və gərəksə səfəri, yəni müharibə və ya səfərbərlik əsnasında müddəti-həzaridə [aşayış dövründə] iki ilə üç sənə, səfəridə müharibə və ya səfər-bərlik bitincəyə qədər silah altında bulunanlardır. Həzaridə və səfəridə müddəti-nizamiyyəsinə ikmal edən [nizamiyyə müddətini tamamlayan, orduada xidmətini başa vuran] bir əsgər tərxis olunaraq ehtiyat sinfinə keçər və ehtiyatdan sonra da rədif və sonra da müstəhfizdir. Hökumətin hər nə vaxt fəzlə əsgərə ehtiyacı olarsa, zaman və zəminə görə əvvəla ehtiyat sinfindən, icab edərsə rədif və son dərəcəyə gələcək olarsa müstəhfiz sinifindən də təhti-silaha [silah altına] alaraq nizamiyyəyə iltihaq ilə [birləşdirməklə], nöqsanını ikmal edər [təkmilləşdirər] ki, iştə bu üç sinif əsgərə də şimdî ikmal əfradı [ikmal əsgərləri] namı verilir.

Hal-hazırda bizim nizamiyyəmiş vardır. Diger üç sinif əsgərini əlyövnm saatda [indiki zamanda] əsgər olmayınlardır.

Ordumuzun qüvvətni təzyid [artırmaq] üçün təbi-idir ki, bunlar da silah altına alınacaqdır. Mühüm [və] müstəcal [təcili] bir zamanda bunları silah altına alıb müharibəyə hazırlamaq bələdə ərz olunduğu vəch ilə [yuxarıda deyiləyi kimi] zordur.

Madam ki möhtərəm və nəciə əhalimizin əsgərlik öyrənməyə həvəsi fəzlədir, bunları həm atiya hazırla-maq, həm də bu xüsudakı nöqsanımızı ikmal eyləmək

üçün əhalimizi gərək əsgərlik və gərəksə qışla və kazarma həyatına bir dərəcə alışdırmaq məsələsində, heç olmasza, bir aylıq müddətlə bizim də digər dövlətlər kimi bir milləti-müselləha olmağımız üçün bu günlər ümumi bir səfərbərlik elanı ilə şimdiki halda böylə böyük bir nöqsanımız və qəti məcburi bir zəruri bu ehtiyacımızın ikmalı cəhətinə gedilməkdə nə hökumə-timiz, nə ordumuz və nə də millətimiz zərər çək-məyəcəkdir zənnindəyiz.

Çubuqçuzada Yusif Camal

YENİ TƏŞKİL OLUNMUŞ YARDIM ALAYI

Türkçə “Azərbaycan” qəzetəsinin 6 iyun tarixli çıxan nömrəsində şəhərimizdə alış-verişçilər tərəfindən təşkil olunmuş Yardım Alayına qeyd olunmaq istəyənlərin kamali-məmnuniyyətlə qəbul olmaqlarını oxuyub artıq dərəcədə xoşhal oldum. Şöylə ki, qəzetənin axşam çıxdığına binaən [gərə], o gecəni yola salmaqla bərabər, sabahı səbirsizliklə gözləyib kəndi-kəndimə deyirdim ki, ya Rəbbi, görəsən, sabah haçaq olacaq ki, gedib kəndi-mi yardım alayına könüllü qeyd etdirim. Bu fikirlərə düşünürdüm. Nəhayət, gecə olub yatağımda yatdım. Bir vaxt ayılıb gördüm səhərdir. Günəşin işığı hər bir tərəfi bürüyübüdür. Saat 8 radələrində məzkur [deyilən] alayın dəftərxanası tərəfə yönəldim və dəftərxanaya daxil olub kəndimin Yardım Alayına könüllü qeyd olunmağımi məzkur dəftərxanada olan cənabə izhar etdim. Məzkur cənab də kəndimi kamali-məmnuniyyətlə qeyd edib, sabah cüma günü saat 8 radələrində Təzəpir məscidi həyatinə gəlməmi söylədi.

Mən dəftərxanadan xoşhallılığa dışarı çıxıb kəskər-liğimin [işimin-gücümün] üstünə gəldim. Sabah cüma gününü səbirsizliklə gözləməkdə idim. Azani-Allah-u-əkbər olub iftar eylədim. Nəhayət, gecə oldu və yatağı-ma sərilib yatdım. Bir vaxt ayılıb gördüm ki, günəşin işığı pəncərədən odama düşmüşdür. Sanki başını uzadıb mənə deyir ki, dur, gözlədiyin sabah budur, açıılıb. Get könüllü vəzifəni layiqi ilə ifa etgilən. Nəhayət, yerimdən durub saat 8 radələrində Təzəpir məscidinə tərəf yönəldim. Məscidin darvazalarına çatmamış gördüm ki, gurultulu alqış və əhsan sadaları ətrafı bürümüşdür. İzdihamın kəsərinə [çoxluğuna] baxmayaraq, kəndimi bir tövr ilə içəriyə daxil eylədim. Könüllülərin nizamla biri-birlərinin əqəbinə [arxasınca] yeriməklərini gördükdə sevindiyimdən kəndimi ağlamaqdan saxlayammadım. Sanki həyata yeni bir qədəm qoydum. Bir yandan könüllülərin sevincilə oxumaqlarını, digər tərəfdən mini-mini çocuqlarımızın əllərində taxtdan qayırma silah və başlarındakı kağızdan qayırma Osmanlı kağıpını və hər tərəfdən də qadın, qoca, cavanlarımızın tamaşalarını insan gördükdə məmləkətimizin müstəqili, gurultulu alqış və əhsan sadaları ətrafı bürümüşdür. Nəhayət, mən də bunlara qoşulub və Təzəpir həyatından Salyan qışlasına [kazarmasına] tərəf yönəldik. Dalımcıza da izdiham gəlirdi. Çocuqların da bizim əqəbimizcə gəlib nizamla durub oxumaları şayan-i-təhsin [alqışa layiq] idi. Biz də üç əşğıdə yazdıgım nəğmələri oxuyub nizamla gədirdik:

Mən bir türkam, dinim, cinsim uludur.

Sınam, özüm ataş ilə doludur.

İnsan olan vətəninin quludur.

Türk övladı evdə durmaz, gedəram.

İştə, bu nəğmələrimizin sədasına qadınlarımız başlarını qapı-pəncərələrindən uzadıb tamaşa edib sanki deyirlərdi:

Ey vətəninizi, istiqlalınızı, millətinizi və ana-bacılarınızı müdafiə edən qardaşlar! Tanrı yardımınız olsun və düşməniniz puç olmaqla bərabər əminik ki, vətəninizi, millətinizi və istiqlalınızı o qara övnlərdən — ki fikirləri Azərbaycan istiqlalına balta çalmaqdır, — onlardan müdafiə və mühafizə edəcəksiniz. Əks surətdə sinənizi düşmən qabağında sipər etməklə bərabər, bir daha ucalan ay-ulduzlu bayrağınızı endirməzsiniz. Və bir daha ana-bacılarınızı düşmənin təhti-əsaratında [əsareti altında] yaşatmazsınız. Və əminik ki, bu nail olduğunuz istiqlalı göz bəbəyi kimi müdafiə edəcəksiniz. Məhv olsun düşmənlərinizi! Yox olsun daxili və xarici düşmənləriniz!

Nəhayət, qışlanın o açıqlı, o ruhafza [ruhlıdıran, könül açan] və o ürəkəqacı səhrasına çatdıq. Belə ki, onun təriifi şairana olduğu üçün, əfsus ki, yazmaqdan acizəm və bir qəç nəfər qadınlar da bizim əqəbimizcə gəlib çatdılar. Bir qədər nəfas almaqdan ötrü cərgədən pozulub o səfəli səhranın hər bir tərəfinə tamaşa edirdik. Sonra həpimiz bir yərə toplanıb, nəhayət, şanlı zabitlərimizdən və qəhrəman əsgərlərimizdən qəç nəfəri gəlib bizə təlim verməklə bərabər bir neçə bölüyə ayırdılar. İki saatlıq təlimimizdən sonra əsgərlərə namaz qılmaq əmri verildiyinə binaən [gərə], həpsi nizama durub və qabaqda molla əfəndi ilə çavuş əfəndi bu vətən qurbanlarına namaz qıldırırlardı. Nəhayət, namaz qurtarıb o məsum balaların əlləri qiblə səmtinə və göy tərəfinə tutulub guya bu tövr dua edirdilər:

Pərvədigara, sən bizim haqq pərvədigarımızsan və bizim düşmənlərimizi puç etməklə bərabər, yəni islam məmləkəti olan Azərbaycanımızı əbədiilik etgilən, ya Rəbbi! Dini-islama qüvvət verməklə bərabər, islam xain-lərini məhv etgilən!

Bədəhu [sonra] əllər sallanıb, hər kəs sevinclə qışlasına tərəf yönəldi. Nəhayət, bizə də təlim verilib qurtardı. Saat 2 tamamda nizama durub, Təzəpir tərəf nəğmə oxuya-oxuya gəldik. Buraya yığılan izdiham bizi alqışlar içində həyata dəstəq etdilər. Burada da bir qədər nizamla manevra etdik. İştə, burada ürək-yandırıcı bir şey var. Xudaya, bu nə şeydir ki, insan ona baxanda ağla-maqdan özünü saxlayammayır. Əlbəttə, bu da Təzəpirin qoşa, yaralı və ucaboylu minarələridir. İştə, o minarələr bizə xəcalətlə başıaşağı baxıb deyir ki:

Ey qəblərləndə vətən və millət istiqlalı hissi olanlar, bunu düşünməlisiniz ki, istiqlalınız, vətəninizi və millə-tinizi düşməndən saxlamaqdan ötrü həminiz tənı-vahid

bir qüvvə kimi [hamı bir nəfər kimi] düşmən müqabilinə çıxıb sinələrinizi sipər edəsiniz! Edəsiniz də, ta ki gələcəkdəki övladlarınız sizə duaxan [duaçı] olub ruhunuzu şad etsinlər.

Nəhayət, bir neçə natiq nitq etməklə bərabər, hamımızı istiqlalı müdafiə etməyə dəvət etdilər. Bədəhu hamımız bir ağızdan: “Son damla qanımızda qədar mily-onlarla can bahasına oturmuş istiqlalımızı müdafiə və mümkün olduqca sinəmizi düşməmə sipər edəcəyiz. Yaşasın istiqlalımız! Məhv olsun düşmənlərimiz ki, bizləri zənciri-əsaretdə yaşatmaq istəyirlər!” – deyib, hər kəsdə bir bəşarət [müjdə, şadlıq] və hər kəsdə bir sevinc olduğu halda dağıldıq.

Əlavə, söz verildi ki, gələn cümədən silahlı olaraq məşq edəcəyiz və gələcəkdə də böyük-böyük işlər yapacağız.

İştə, mən də özümü tutub deyirəm ki:

Yaşasın Yardım Alayının könüllüləri! Yaşasın şanlı və qəhrəman əsgərlərimiz! Var olsun millət xadimlərimiz! Yox olsun daxili və xarici düşmənlərimiz! Məhv olsun günəşin qabağını tutan qara buludlar! Yaşasın Azərbaycan!

Məhəmmədali Əsədullazadə Tabaqqı

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Könüllü zabitlərin tövqifi

Sırağün polis tərəfindən 6 nəfər Könüllü ordu zabitanın tövqif [həbs] edilərək polismeyster idarəsinə aparılmışdır.

- Aldığımız məlumata görə, ən yaxın zamanda Daxiliyyə Nəzarəti cənbində [nəzdində] Əmniyyəti-Ümumiyyə [Ümumi Asayış] şöbəsi güşəd ediləcəkdir [açılacaqdır]. Şöbə müdirliyinə məşhur millət xadimi [Nəmanzadə] Ömər Faiq əfəndinin namizədliyi göstərilir.

İtalyanların gəlməsi

Sırağün Bakıya bir neçə İtaliya afiserləri varid olmuşlardır [gəlmişlər]. Bunlardan Bakıda bir İtaliya ərkanı-hərb [hərbi qəragah] idarəsi təşkil ediləcəkdir. Afiserlər “Metropol” mehmanxanasında iqamət etmişlərdir [yerləşmişlər].

Nasosni mövqifində

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Bakı komitəsinə məlum edirlər ki, Şollar şü yolunun Nasosni mövqifində [stansiyasında] olan mexanik müəvini və mühəndis Ronsil orada qulluq edən müsəlman əməllərləri [işçilərini] çıxarib əvəzinə qeyri millətlərdən qəbul edir. Böylə ki, 140 nəfər müsəlman əmələsindən indi orada ancaq 25 nəfər adam qalmışdır. Bundan əlavə, orada işləməkdə olan mexanik mövqifin motor-larını xarab etmək qəsdı ilə çox vaxt lazımsız işlədir. Böylə gədersə, haman motorları az bir zamanda tamamilə xarab olub su buraxmaq mümkün olmayacaq. Və bu isə böyük müşkülət törədəcəkdir. “Müsavat” firqəsi həmin məlumatı Məsai [Əmək] nazirinə göndərüb lazımi binəgüzarlıq edilməsini [sərəncam verilməsini] tövsiyədə bulunmuşdur.

Carimələr

Bakı qalabəyisinin [komendantının] binəgüzarlığına [sərəncamına] görə, Bakıda sükunət edən Şirməhəmməd Məlik oğlu, Yusif Quliyev, Balaəğa Aslan oğlu, Əlibala Hacı Paşa oğlu külli miqdarda patron və tüfəng saxlamaqda müttəahim edilərək 3 ay həbsxanaya məhkum edilmişlərdir.

Vazirlərin övdatı

Neçə gün bundan əqdam [qabaq] Gəncəyə getmiş olan Rəisi-vükəla [Baş nazir] və Daxiliyyə naziri Nəsib bəy Yusifbəyli və Məsai [Əmək] naziri Səfikürdlü Bakıya övdat etmişlərdir [qayıtmışlar].

Rostov[a] qatar hərəkəti

Qəzetlərin rəvayətinə görə, üç gün bundan əqdam [qabaq] Teymurxaşura, Petrovsk və Rostov arasında dəmiryol hərəkəti başlanmışdır. Teymurxaşuradan Rostova guya 3-cü qatar getmiş imiş.

Bir vətən könüllüsü cöcuq

Dün dağıstanlı 12 yaşında Şəhbaz adlı bir cöcuq “Müsavat” firqəsinə müraciət edərək Dağıstanda Könüllü orduya qarşı hərə etmək üzrə könüllü yazılımaq istədiyini bildirmiş və kəndisina tüfəng veriləsinə rica etmişdir. Kiçik bir cöcuğun şü qəhrəmanca hali idarədə bulunanların bir çoxlarını mütəəssir etmişdir.

Bakı dəlləkləri

Bakıda və ətrafında yaşayan dəllək sinfinə elan olunur ki, əsgərlik təlimin[i] almaq istəyən yoldaşlar zəhmət çəkib may ayının 13-də səhər saat 11-dən 3-dək Təzəpir məscidinə gəlib yazılsınlar.

MÜTƏƏLLİMLƏR QURULTAYI [TƏLƏBBƏLƏR QURULTAYI]

6 iyun, 5-ci iclas

İclas İbrahimli Müqbil cənablarının sədarəti və Məlikməhəmməd Məlikzadənin katibliyi ilə açılır.

Növbədəki məsələlər:

1) Əhvali-hazirəyə dair məruzənin məbədi [ardı];
2) Məktəb məsələsi barəsində məruzə;
3) Yeni Mərkəzi Komitəyə intixabat [seçkilər];
4) Cari məsələlər.

Əhvali-hazirəyə dair intixab olunmuş heyətin sədri Zəki Pepinov məruzəni oxuyur. İclas tərəfindən məruzənin yenidən oxunması tələb olunur. Bir qəç təshihat [düzəliş] əlavə olunduqdan sonra məruzə müt-təhdülrəy [yekdilliliklə] qəbul olunur.

Əbdülvahab Məhəmmədzadə əhvali-hazirəyə dair müraciətnamə yazmasını izah edir. Müraciətnamə oxun-duqdan sonra iclas tərəfindən müraciətnamənin bir taqım yerlərinin düzəlməsi qərarə alınır. Bunun üçün üç nəfərdən mütəşəkkil bir heyət seçilir. Heyətə daxil olan-lar: Məlikməhəmməd Məlikzadə, Tağı Əlizadə və Əlinəği Ağazadə.

Məktəb məsələsi barəsində hazırlanmış məruzənin üslubu düz olmadığına görə əksəriyyəti-sədə [səs çoxluğu] ilə gələcək iclasda həll olunması qət olunur.

Yeni komisiyon seçilir. Komisyona daxil olanlar: [Zəki] Pepinov, İbrahimzadə, Poladzadə Əbdülhəsən.

Yeni Mərkəzi Komitəyə üzv intixab etmək Bakı məhəllli təşkilatının çağırılacaq ümumi iclasına həvalə olunur. Gec olduğuna görə cari məsələlərin gələcək iclasda həll olunması qət olunur. İclas saat 2 radələrində qapanır.

RAMANA KƏNDİNDƏ

28 Mayısdə İstiqlal bayramı

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Ramana şöbəsinin təşəbbüsü ilə kəndillər və fəhlələr tərəfindən təntənəli bir surətdə İstiqlal bayramı saxlanıldı.

Ulu babalarımızdan bizə yadigar qalan, 3 metrə qalınlığında, 25 metrə yüksəkliyində daş divar, 2 metrə qalınlığında, 6 metrə yüksəkliyində dörd tərəfdən daş səngərə malik, neçə əsrlərdən bəri sağlam vücudu ilə ruzigarın şiddətinə tabavər olan [tab gətirən] və bu gün 28 Mayda öz sənubər qəddi ilə aşıqlarını hüccəcvər [hacılar kimi] təvafə məcub edən Ramana qalası başı üzərində saxladığı milli Azərbaycan bayraqları ilə İstiqlal bayramını təbrik və gələnləri salamlayırdı. Rəngarəng xahlılar, cürbəcür güllər və göyətilrlərlə vücudu bəzən-miş olan bu vətən ərusunun [gəlininin] başındakı elek-trik qüvvəsi ilə münəvvər olan hilal və səkkizguşəli ulduz paytaxtımızdan və ətraf kəndlərdən ona tamaşa edən-lərə şairlərin sərv ağacı kimi özünü göstərirdi. Həman gün onun ətrafına cam olub şadlıq dənələri bu qala zəbani-hal ilə [hal diliylə] deyirdi:

“Ey, vaxtilə bir çox mənim kimi yüksək qalalar yapan və ey, keçmişdə öz cəsareti, mərdənəliyi sayəsində qılınc gücü ilə bir çox imperatorları, xaqanları ziri-himayəsinə [himayəsinə altına] alan ulu türk əhəfdi [ulu türkün nəvələri]!

Daha bəsdir, yetər bu qədər qəflət etdiniz. Bu gündən belə ittihad, ittifaq edib öz istiqliyyəyitinizi müdafiə etməyə hazır olun. Neçə illərdən bəri öz hüququ yolunda ömrünü müharibə ilə keçirən və bu günəcən mərdənə surətdə zalımlarla çarpışan böyük türk qardaşlarımız baxıb, onlardan ibrət götürüb və unutmayınız ki, məni, sizləri bugünkü bayrama nail edən həman qardaşlarınız oldu.”

28 Mayda səhər saat 8-dən başlayıb qalanın ətrafına mədənlərdən və kənddən camaat dəstə-dəstə gəlib cəm olurdular. Bayrama, təbrikə gələnlərə çay verilib güllər və əlavə paylanırdı. Saat 10-da məzkur [deyilən] yərə minlərlə fəhlə və kəndlilərdən ibarət camaat toplanıb zurna çaldırıb bayram edirdilər. Bakıdan və ətrafdan çağırılmış natiqlər camaata gözəl nitqlər söyləyib alqışlanırdılar.

Gündüz saat 2-də fotoqrafçı çağırılıb qalanın və

hazırunun [orada olanların] surəti alındı.

Axşam saat 6 radələrində sevgili millət xadimimiz Məhəmməd Əmin Rəsulzadə əfəndi Azərbaycan Türüq [və] Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri [Xudadad bəy] Məlikaslanov həzrətləri, Abbasqulu Kazımzadə cən-abları neçə nəfər yoldaşlarla bərabər təbrikə təşrif gətir-mişlər.

Möhtərəm qonaqlarımız o günkü məclisi idarə edən Mirdaməd [Məhəmmədzadə], 2-ci uçaštokun pristavi Avalov, onun müəvini Qulam bəy və həmçinin kənd yüzbaşısı Abutalıb [Rəsulzadə], “Müsavat” şöbəsi sədri Məşhədi Şükür [Balayev] və katibi Böyükəğa [Vəlizadə] cənabları və bir çox fəhlə və kənd ağsaqqalları tərəfind-ən istiqbal olundular [qarşılandılar].

Qonaqlar məclisə çatdıqda məktəb uşaqları səf çəkib [cərgəyə düzülüb] milli nəğmələr oxuyub, möhtərəm qonaqlar tərəfindən təhsin edildilər [alqış-landırlar]. Məhəmməd Əmin [Rəsulzadə] əfəndi məktəb uşaqlarına bir neçə kəlmə gözəl söz deyib gurultulu və sürəkli alqışları altında məclisə təşrif gətirdilər. Sonra Məhəmməd Əmin əfəndi camaata xitabən gözəl bir nitq deyib dəfələrlə alqışlandırlar. Sonra Məlikaslanov həzrətləri müxtəsər bir nitq söyləyib alqışlandı və sonra Abbasqulu [Kazımzadə] və Məlik-Yeqanov nitq söyləyib alqışlandılar.

Möhtərəm Məlikaslanov bayramda iştirak edən fəqir uşaqlara 525 manat ianə verib məclis rəisinə tapşırıd ki, məzkur [deyilən] uşaqlara paylasın.

Camaatın gurultulu alqışları altında möhtərəm qo-naqlar məclisi tərk edib təşrif apardılar. Məhəmməd Əmin Rəsulzadə əfəndinin Ramanaya gəldiyini xəbər tutan fəhlələr hər tərəfdən dəstələrlə gəlib möhtərəm natiqimizni eşitmək və görmək istəyirdilər. Fəqət bir az gec xəbər tutduqlarına görə çox təəssüf edirdilər.

Axşam məclis daha da təntənəli oldu. Əhalinin arzusuna görə sədri-məclis musiqi dəstəsi gətirib gecə saat 2-yə qədər böyük şadıyalıqla bayram oldu və 3 mindən ziyadə pul ianə toplandı.

Ramanalı

Bəhri-Xəzər İstehlak Cəmiyyəti

“Kooperatsiya” müalicəxanası

Hər növ naxoşluqlar qəbul olunur. Müalicə haqqı üzlərdən 4 rublə, qeyrlərdən isə 6 rublə. Bolşoy

31 oktyabr 2025-ci il

Morskoy küçə, Tarqovının kücündə Həsənovun evində, yolu Bolşoy Morskoydan. Telefon nömrə 26-90.

Əmrazı-daxiliyyə [daxili xəstəliklər] 9-11 Balayan Mədə naxoşluğu 12-2 Mejebovski; 4-6 A. Seyidov Əmrazı-əsəbiyyə [əsab xəstəlikləri] 12-2 Şmirqeld Cərrahiyyə 9-11 Sander Uşaq naxoşluğu 9-11 Rabinoviç; 4-6 Bron Arvad naxoşluğu və mamalıq 9-11 Pines; 12-2 arvad həkimi Şapiro-Rotman; 4-6 S. Seyidov[a] Dəri və zöhraviyyə 9-11 O. Şamkoryan; 12-2, 4-6 Pernik

Göz naxoşluğu 9-11 Cəfərov; 4-6 arvad həkimi Qeqamryan Qulaq və boğaz ağrısı 12-2 B. K. Finkelşteyn; Diş ağrısı 9-11 Suşon-Sivkina; 4-6 İtkin Müalicəxana müdiri bakterioloq Lyubaşevskaya Müalicəxanada konsultasiyalar icra olunur. Operasiya, konsultasiya razılıq ilə. Çiçək döyülür, şəhadətnamə verilir. Analiz qəbul olunur. 606 və 914 müalicəsi.

10208

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası
Gövhər xanım Qazizadə
Vəzi-həml edənlar hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul